

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра фінансів

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Декан економічного факультету
Діброва А. Д.
Протокол № 9 від "15" червня 2021 р.

"СХВАЛЕНО"
на засіданні кафедри фінансів
Протокол № 9 від "10" червня 2021 р.
Завідувач кафедри
 Давиденко Н. М.

"РОЗГЛЯНУТО"
Гарант ОП: Підприємство, торгівля та біржова діяльність.
 Гарант ОП: Яворська В.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІНАНСИ

спеціальність 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність»
освітня програма «Підприємство, торгівля та біржова діяльність»
Факультет (ННІ) Економічний факультет
Розробники:
д.е.н., професор, Давиденко Н.М., к.е.н., доцент, Мрачковська Н. К.
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2021 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра фінансів

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

Діброва А. Д.

Протокол № 9 від “15” червня 2021 р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри фінансів

Протокол № 9 від “10” червня 2021 р.

Завідувач кафедри

Давиденко Н. М.

”РОЗГЛЯНУТО ”

Гарант ОП: Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Гарант ОП: Яворська В.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІНАНСИ

спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

освітня програма «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Факультет (ННІ) Економічний факультет

Розробники:

д.е.н., професор, Давиденко Н.М., к.е.н., доцент, Мрачківська Н. К.

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2021 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІНАНСИ

(назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»	
Освітня програма	ОПП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	2	2
Семестр	4	4-5
Лекційні заняття	30 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	6 год.
Лабораторні заняття	год.	год.
Самостійна робота	60 год.	108 год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	год.	

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА КОМПЕТЕНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Фінанси» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів ОС «Бакалавр» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» і є важливою складовою частиною у системі підготовки фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності в аграрних вищих закладах освіти.

Мета: формування у майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності економічного мислення та системи знань щодо загальних закономірностей розвитку сучасних фінансових відносин у суспільстві.

Предмет курсу – система фінансових відносин в суспільстві та закономірності її розвитку та функціонування.

Завдання курсу: теоретична та практична підготовка студентів з питань, які вирішуються відповідними державними установами в ході регулювання фінансових відносин.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.

ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

СК 3. Здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин.

СК 8. Здатність застосовувати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності.

3. ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ І.

«СУТНІСТЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСІВ. МАКРОФІНАНСИ»

ТЕМА 1.

СУТНІСТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ФІНАНСІВ

Фінанси як наукова дисципліна. Економічні передумови виникнення та розвитку фінансів. Суть фінансів та їх необхідність в умовах товарно-грошового господарства. Специфічні ознаки фінансів. Фінанси як економічна, вартісна, розподільча, історична категорія.

Функції фінансів та механізм їх дії. Розподільча функція, її зміст. Контрольна функція. Призначення та роль фінансів. Взаємозв'язок фінансів з економічними категоріями – фінансами підприємств, державними фінансами, кредитом, страхуванням.

Фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових відносин. Склад, джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів. Фінансові резерви: суть, призначення, методи формування. Фінансові категорії.

ТЕМА 2.

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ

Сутність фінансової системи та основи її побудови. Поєднання фінансів та фінансової системи. Риси фінансової системи та класифікація її елементів. Сфери та ланки фінансової системи. Структура фінансової системи України. Призначення фінансових посередників. Фінансові системи зарубіжних країн, характерні риси. Фінансово-кредитна система Японії. Призначення фінансових союзів та асоціацій. Універсальна та сегментована фінансова система. Міжнародне кредитування країн, що розвиваються. Оцінка платоспроможності країн, що розвиваються. Сутність фінансового механізму. Методи та інструменти фінансового механізму. Завдання та форми фінансового контролю.

ТЕМА 3.

БЮДЖЕТ. БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Бюджет як економічна категорія. Роль державного бюджету у фінансовому забезпеченні економічного й соціального розвитку України. Поняття бюджетного устрою й бюджетної системи. Структура бюджетної системи. Принципи побудови бюджетної системи. Бюджетна класифікація. Поняття бюджетного процесу і його етапи.

Економічна суть доходів і видатків бюджету. Класифікація доходів та видатків державного бюджету України. Бюджетний дефіцит: поняття, причини виникнення, види. Проблеми скорочення й можливі джерела та методи покриття бюджетного дефіциту. Економічна суть державного кредиту та його види. Державний борг. Обслуговування державного боргу. Джерела погашення державного боргу. Управління державним боргом, його роль та методи.

ТЕМА 4.

ПОДАТКИ. ПОДАТКОВА СИСТЕМА

Історія зародження та розвитку податків. Суть і функції податків. Економічна природа податків. Елементи податку. Податкова система та система оподаткування: сутність поняття, призначення та основи побудови. Основні етапи становлення податкової системи. Принципи оподаткування. Податкові ставки. Класифікація податків, їх ознаки. Прямі податки. Непрямі податки. Ухилення та уникнення від сплати податків. Існуючі системи оподаткування. Гармонізація податків. Податкова політика: суть, основні критерії. Податкові системи зарубіжних країн.

**ТЕМА 5.
ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ І ДЕРЖАВНИЙ БОРГ**

Сутність державного кредиту. Зв'язок між державним кредитом і державними фінансами. Поняття місцевого (муніципального) кредиту. Вплив державного кредиту на соціально-економічний розвиток суспільства. Причини існування державного кредиту. Суб'єкти кредитних відносин. Відмінні риси державного і банківського кредиту. Функції державного кредиту та його форми. Зовнішні запозичення. Кредитний рейтинг країни. Цінні папери та їх роль у оформленні державних позик. Сутність державного боргу, причини його виникнення. Капітальний та поточний державний борг. Регулювання державного боргу. Етапи управління та погашення державного боргу. Реструктуризація боргів.

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.
ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ДОМОГОСПОДАРСТВ**

**ТЕМА 6.
ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ**

Сутність фінансів підприємств, об'єкти та суб'єкти. Види фінансових відносин на підприємстві. Функції та принципи фінансів підприємств. Фінансові ресурси, їх види та характеристика. Показники фінансової діяльності підприємства. Сутність самофінансування. Вимоги до компаній які виходять на міжнародні фондові біржі. Фінансовий результат та джерела формування прибутку.

**ТЕМА 7.
ФІНАНСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ**

Домогосподарство як ланка фінансової системи, їх специфіка. Джерела фінансових ресурсів. Види доходів домогосподарств. Класифікація витрат. Роль оподаткування доходів фізичних осіб у державних фінансах. Номінальні і реальні доходи. Грошові заощадження та їх форми. Оцінка рівня життя населення. Баланс доходів і витрат.

**ТЕМА 8.
ФІНАНСОВИЙ РИНОК**

Економічна сутність і структура фінансового ринку, його взаємозв'язок з бюджетом. Функції фінансового ринку. Класифікація фінансових ринків. Фінансові активи. Інструменти фінансового ринку. Цінні папери як основний інструмент фінансового ринку. Боргові цінні папери. Похідні цінні папери. Призначення та функції грошового ринку. Валютний ринок і валютні операції. Формування валютного курсу. Ринок кредитних ресурсів. Ринок цінних паперів.

**ТЕМА 9.
СТРАХУВАННЯ. СТРАХОВИЙ РИНОК.**

Економічна природа та призначення страхування. Історія розвитку страхування. Функції та принципи страхування. Страхові фонди. Класифікація ризиків та їх страхування. Основні елементи страхових відносин. Суб'єкти та об'єкти, форми та види страхування. Поняття страхового тарифу та його склад. Страховий ринок та його характеристика. Посередники страхового ринку. Сутність перестрахування та його застосування в Україні. Фінансова діяльність страхових організацій. Фінансові резерви держави.

**ТЕМА 10.
МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ**

Сутність, функції та політика міжнародних фінансів. Міжнародний фінансовий ринок і його структура. Фінанси міжнародних організацій та інституцій. Транснаціональні компанії та банки. Співпраця України з МВФ та групою Світового банку. Діяльність Паризького та Лондонського клубів.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСИ»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1.														
Сутність та призначення фінансів. Макрофінанси														
Тема 1. Сутність, призначення та функції фінансів	1	10	2	2			6	12	2					10
Тема 2. Фінансова система, фінансова політика та фінансовий механізм	2	10	2	2			6	12		2				10
Тема 3. Бюджет. Бюджетна система	3	14	4	4			6	14	2					12
Тема 4. Податки. Податкова система	4	14	4	4			6	10						10
Тема 5. Державний кредит і державний борг	5	10	2	2			6	10						10
Разом за змістовим модулем 1		58	14	14			30	58	4	2				52
Змістовий модуль 2.														
Мікро фінанси та фінанси фінансових посередників														
Тема 6. Фінанси підприємств	6	10	2	2			6	14	1					13
Тема 7. Фінанси домогосподарств	7	10	2	2			6	12						12
Тема 8. Фінансовий ринок	8	14	4	4			6	12	1					11
Тема 9. Страхування. Страхувальний ринок	9	14	4	4			6	12		2				10
Тема 10. Міжнародні фінанси	10	14	4	4			6	12		2				10
Разом за змістовим модулем 2		62	16	16			30	62	4	4				54
Курсовий проект (робота) з _____ _____														
(якщо є в робочому навчальному плані)			-	-	-		-		-	-	-			-
Усього годин	120		30	30			60	120	8	6				108

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутність, призначення та функції фінансів	2
2	Фінансова система, фінансова політика та фінансовий механізм	2
3	Бюджет. Бюджетна система	4
4	Податки. Податкова система	4
5	Державний кредит і державний борг	2
6	Фінанси підприємств	2
7	Фінанси домогосподарств	2
8	Фінансовий ринок.	4
9	Страховання. Страховий ринок	4
10	Міжнародні фінанси	4

5. Теми семінарських занять (не передбачені навчальним планом)

6. Теми лабораторних занять (не передбачені навчальним планом)

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

Пепелік контрольних питань

1. Предмет науки про фінанси. Суб'єкти й об'єкти фінансових відносин.
2. Характеристика фінансів як історичної категорії, передумови їх виникнення.
3. Фінанси як економічна категорія: визначення, ознаки, зв'язок з грошима.
4. Фінансові категорії.
5. Зв'язок фінансів з іншими вартісними економічними категоріями (ціною, заробітною платою, кредитом).
6. Функції фінансів, їх зв'язок. Дискусійні питання щодо функцій фінансів.
7. Суспільне призначення фінансів та їх об'єктивна необхідність.
8. Вплив фінансів на суспільне виробництво (якісний і кількісний вплив, напрями впливу) та їх роль у ринковій економіці.
9. Сутність, склад і характеристика фінансової системи за її внутрішньою будовою. Взаємозв'язок між сферами і ланками фінансових відносин.
10. Сутність, склад і характеристика фінансової системи за її організаційною структурою.
11. Органи управління та інституції фінансової системи: склад, функції і зв'язок зі сферами і ланками фінансової системи.
12. Поняття і завдання фінансової політики, її зв'язок з економічною політикою. Фінансова стратегія і фінансова тактика.
13. Характеристика типів фінансової політики.
14. Зміст напрямів фінансової політики. Характеристика сучасної фінансової політики України за її окремими напрямами.
15. Фінансова політика в умовах фінансової кризи. Стабілізація фінансового стану в Україні та шляхи її забезпечення.
16. Поняття фінансового механізму і його складові елементи. Зв'язок фінансового механізму з господарським механізмом і фінансовою політикою.
17. Фінансові методи впливу на соціально-економічний розвиток держави.
18. Характеристика форм фінансового забезпечення розширеного відтворення.
19. Фінансове регулювання як підсистема фінансового механізму. Методи фінансового регулювання.
20. Фінансове планування: сутність, завдання, принципи і методи.
21. Зміст і призначення фінансового контролю, його об'єкти і суб'єкти. Функції суб'єктів фінансового контролю.

22. Характеристика видів, форм і методів фінансового контролю.
23. Система фінансових планів, їх характеристика.
24. Управління фінансами і його види. Об'єкти і суб'єкти управління.
25. Характеристика фінансових важелів та стимулів як складових фінансового механізму. Фінансові показники. Фінансові норми і нормативи. Фінансові стимули.
26. Правове регламентування фінансових відносин та фінансової діяльності.
27. Сутність фінансів підприємств, їх функції та принципи організації.
28. Внутрішні та зовнішні фінансові відносини суб'єктів господарювання.
29. Порядок розподілу грошових надходжень від реалізації продукції, робіт і послуг.
30. Поняття фінансових ресурсів підприємств, характеристика їх складу.
31. Джерела формування фінансових ресурсів новостворюваних і функціонуючих підприємств.
32. Класифікація фінансових ресурсів.
33. Поняття доходів і витрат підприємства, їх класифікація.
34. Фінансові результати діяльності підприємств та макро- і мікроекономічні чинники, які їх визначають.
35. Особливості фінансів установ і організацій соціальної сфери.
36. Характеристика методів організації фінансової діяльності підприємств (принципи, мета, зміст і роль кожного методу).
37. Особливості організації і функціонування фінансів підприємств різних форм власності та видів діяльності.
38. Становлення і розвиток державних фінансів України.
39. Фінансові ресурси держави, їх склад і джерела формування.
40. Фінансові методи державного регулювання економіки.
41. Об'єктивна необхідність, сутність і функції податків.
42. Класифікація податків за різними ознаками. Характеристика податків, виділених у процесі їх класифікації.
43. Прямі і непрямі податки, їх сутність, переваги і недоліки.
44. Елементи системи оподаткування.
45. Взаємозв'язок між такими поняттями, як податки, податкова система і податкова політика.
46. Сутність і наукові принципи побудови податкової системи.
47. Податкова система України, її характеристика і принципи побудови.
48. Становлення та розвиток податкової системи України, її сучасний стан.
49. Економічний зміст, форма і матеріальне втілення бюджету. Відмінності бюджету від інших ланок фінансової системи.
50. Функції бюджету як економічної категорії.
51. Місце бюджету у розподілі вартості ВВП і шляхи його впливу на цей розподіл.
52. Державний бюджет як універсальний інструмент контролю і основний фінансовий план держави.
53. Роль бюджету у соціально-економічному розвитку держави.
54. Бюджетна система: поняття, склад, принципи побудови.
55. Ієрархічна будова бюджетної системи України. Бюджетний устрій, його сутність і основи.
56. Критерії розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи.
57. Міжбюджетні відносини і необхідність їх регулювання.
58. Міжбюджетні трансферти. Зміст кожного з їх видів і практика використання в Україні.
59. Бюджетна резолюція, її зміст і призначення.
60. Поняття бюджетного процесу і його етапи (зміст кожного, задіяні органи і їх функції).
61. Бюджетні права органів законодавчої і виконавчої влади (Верховна Рада України, Президент, місцеві Ради народних депутатів, Кабінет Міністрів України, фінансові управління і відділи місцевих Рад).
62. Казначейська система виконання державного бюджету.
63. Економічна сутність бюджетних доходів і видатків, форми їх ви- яву і матеріального

втілення.

64. Взаємозв'язок бюджетних доходів і видатків з державними доходами і видатками.
65. Роль доходів і видатків державного бюджету в соціально-економічному розвитку країни.
66. Фактори, які визначають склад бюджетних доходів і вибір джерел їх формування.
67. Фактори, які визначають склад і структуру видатків бюджету.
68. Класифікація бюджетних доходів.
69. Джерела формування доходів державного бюджету. Аналіз тенденцій, які простежуються в дохідній частині Державного бюджету України.
70. Загальний і спеціальний фонди Державного бюджету України.
71. Класифікація бюджетних видатків. Характеристика структури видатків Державного бюджету України.
72. Аналіз тенденцій, які простежуються у видатковій частині Державного бюджету України.
73. Секвестр: зміст поняття, мета і умови проведення. Захищені статті Державного бюджету України.
74. Бюджетне фінансування: сутність поняття, принципи і форми бюджетного фінансування.
75. Бюджетний дефіцит: сутність, причини виникнення і заходи що до зменшення його розміру. Поняття касового дефіциту бюджету.
76. Джерела фінансування бюджетного дефіциту, економічні наслідки їх застосування.
77. Поняття місцевих фінансів, їх склад і призначення. Складові елементи фінансів місцевих органів влади.
78. Об'єкти і суб'єкти місцевих фінансів.
79. Економічна сутність, форма прояву і матеріальний зміст місцевих бюджетів.
80. Ієрархічна будова місцевих бюджетів.
81. Склад і структура доходів місцевих бюджетів. Власні і передані доходи.
82. Склад і структура видатків місцевих бюджетів. Поточні видатки і видатки розвитку.
83. Зміцнення фінансової незалежності місцевого самоврядування в Україні.
84. Необхідність створення та призначення державних цільових фондів. Принципи їх організації.
85. Джерела формування доходів і напрями видатків: Пенсійний фонд; Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття; Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві; Фонд України соціального захисту інвалідів.
86. Сутність державного кредиту, його необхідність і роль у формуванні фінансових ресурсів держави. Відмінності державного кредиту від банківського.
87. Функції державного кредиту.
88. Види і форми державного кредиту, їх зміст і характеристика.
89. Класифікація державних позик.
90. Поняття державного боргу. Поточний і капітальний державний борг. Вплив державного боргу на фінансову безпеку держави.
91. Методи управління державним боргом, їх характеристика.
92. Зовнішній і внутрішній державний борг України: склад, причини виникнення, наслідки існування та заходи щодо його скорочення.
93. Обслуговування державного боргу.
94. Економічна необхідність, передумови виникнення і роль страхування. Особливості фінансових відносин у сфері страхування.
95. Поняття страхування, його функції та ознаки.
96. Суб'єкти страхових відносин: страховик, страхувальник, застрахований і отримувач. Форми і методи страхового захисту. Характеристика системи страхових фондів.
97. Класифікація страхування за об'єктами і за ознакою ризику.
98. Характеристика майнового, особистого, соціального, медичного страхування, а також страхування відповідальності і фінансових ризиків.
99. Поняття страхового ринку, його організаційна структура.
100. Фінансові інструменти фінансового ринку, їх економічна та правова природа.

ПАКЕТ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

1. Фінанси — це:

- а/ усі види доходів держави і підприємств;
- б/ еквівалент коштів;
- в/ економічні відносини, що складаються при утворенні, розподілі і використанні грошових фондів;
- г/ формування і використання засобів державного бюджету.

2. Об'єктами фінансових відносин є:

- а/ прибуток, податки, цінні папери;
- б/ валовий суспільний продукт і національний доход;
- в/ грошові доходи;
- г/ держава, підприємства, громадяни.

3. Суб'єктами фінансових відносин є:

- а/ національний доход і валовий суспільний продукт;
- б/ держава, підприємства, громадяни;
- в/ надходження від державних позик;
- г/ податки, цінні папери, валюта.

4. Термін "financia" виник:

- а/ у 1 ст. до н.е. у Греції;
- б/ у 9-11 ст. у Франції;
- в/ у 13-15 ст. в Італії;
- г/ у 5-4 ст. до н.е. у Китаї.

5. Виділити ознаки фінансів:

- а/ грошові відносини між суб'єктами;
- б/ рівноправність держави й інших суб'єктів фінансових відносин;
- в/ фінансові відносини носять фондовий характер;
- г/ необхідність створення фіскального апарату;
- д/ матеріальною основою існування і функціонування фінансів є не тільки гроші.

6. Фінансовий контроль включає:

- а/ контроль за дотриманням фінансово-господарського законодавства;
- б/ оцінку економічної ефективності фінансово-господарських операцій;
- в/ делегування відповідальності за окремими ділянками фінансової роботи;
- г/ оцінку доцільності зроблених витрат;
- д/ вироблення фінансової стратегії.

7. Виділити класифікаційні ознаки видів контролю:

- а/ час проведення;
- б/ суб'єкти;
- в/ планування;
- г/ сфери фінансової діяльності;
- д/ методи проведення;
- е/ аудиторський і відомчий.

8. Види внутрішньовідомчого контролю:

- а/ оперативний;
- б/ стратегічний;
- в/ аудиторський;
- г/ обов'язковий;
- д/ відомчий .

9. Державний фінансовий контроль включає:

- а/ розробку, затвердження і виконання бюджетів усіх рівнів і позабюджетних фондів;
- б/ контроль за фінансовою діяльністю державних підприємств, установ, банків;
- в/ вибір системи оплати праці;
- г/ контроль недержавної сфери економіки;

д/ встановлення обов'язкового для всіх підприємств, організацій і посадових осіб порядку здійснення фінансової діяльності.

10. Попереджати можливі зловживання при одержанні і витрачання коштів покликаний певний вид контролю. Це:

- а/ президентський;
- б/ поточний;
- в/ валютний;
- г/ податковий;
- д/ оперативний.

11. Фінансова система - це єдина система, тому що:

- а/ вона базується на єдиному джерелі ресурсів усіх ланок;
- б/ джерелом централізованих грошових фондів є національний доход;
- в/ її функція - забезпечення певних темпів розвитку всіх галузей промисловості;
- г/ фінансова система складається тільки з однієї ланки.

12. Найбільш динамічною частиною фінансової політики є:

- а/ стратегія керування фінансами;
- б/ тактика керування фінансами;
- в/ фінансовий механізм;
- г/ функціональна система керування.

13. Основоположником регулюючої фінансової політики є:

- а/ А. Сміт;
- б/ Д. Рікардо;
- в/ Дж. Кейнс;
- г/ Мальтус.

14. Виділити функціональні елементи керування фінансами:

- а/ планування;
- б/ кредитування;
- в/ оперативне керування;
- г/ контроль;
- д/ вибір виду фінансового механізму.

15. Директивний фінансовий механізм включає такі інструменти:

- а/ податки;
- б/ державний кредит;
- в/ форми і види грошових фондів підприємств;
- г/ фінансове планування;
- д/ організація бюджетного устрою;
- е/ порядок використання фінансових ресурсів, що залишаються на підприємстві після сплати податків.

16. Принципи організації фінансів підприємств:

- а/ самофінансування
- б/ матеріальна відповідальність;
- в/ виплата дивідендів;
- г/ цільове фінансування;
- д/ забезпечення фінансовими ресурсами;
- е/ нагляд;
- ж/ господарська самостійність;
- з/ екаутинг.

17. На рівні підприємств фінансові відносини охоплюють:

- а/ відносини з іншими підприємствами й організаціями за постачаннями сировини і матеріалів;
- б/ відносини між підрозділами усередині галузі;
- в/ відносини між підприємствами і кредитною системою;
- г/ відносини з дочірніми підприємствами;
- д/ відносини між державою і населенням.

18. Державний кредит являє собою:

- а/ відшкодування збитків підприємств за рахунок Державного бюджету;
- б/ економічні відносини, що виникають між юридичними та фізичними особами з приводу розміщення серед них урядових цінних паперів;
- в/ економічні відносини що виникають між державою та міжнародними фінансовими організаціями з приводу залучення коштів останніх.

19. Централізованими бюджетними фондами є:

- а/ Пенсійний фонд;
- б/ Інноваційний фонд;
- г/ Фонд обов'язкового державного соціального страхування;
- д/ Фонд сприяння зайнятості.

20. Фондовий ринок України включає:

- а/ фінансовий ринок
- б/ ринок капіталів;
- в/ ринок цінних паперів;
- г/ всі відповіді вірні.

21. Прибуток підприємства за звітний період визначається як:

- а/ виторг від реалізації продукції за винятком ПДВ і собівартості продукції;
- б/ сума скоректованого валового доходу, зменшена на суму валових витрат та амортизаційних відрахувань;
- в/ сума скоректованого валового доходу, зменшена на суму валових витрат;
- г/ сума валового доходу, зменшена на суму валових витрат та амортизаційних відрахувань.

22. Сутність податку на додаткову вартість (ПДВ) полягає ось у чому:

- а/ ПДВ є прямим податком, що сплачується в бюджет за ставкою 20% вартості товару;
- б/ ПДВ є непрямим податком, що включається в ціну товару і сплачується в бюджет продавцем товару;
- в/ ПДВ є прямим податком, який сплачується в бюджет покупцями товару
- г/ ПДВ є непрямим податком, що включається в ціну товару і сплачується в бюджет покупцями товару.

23. Акцизним збором обкладаються:

- а/ обороти від реалізації зроблених в Україні підакцизних товарів шляхом їхнього продажу;
- б/ митна вартість імпортованих товарів, придбаних за іноземну валюту;
- в/ обороти від реалізації товарів на митній території України;
- г/ обороти від реалізації товарів як на митній території України, так і за її межами.

24. Державний збір - грошовий збір, стягнутий державними органами при виконанні ними визначених функцій в інтересах фізичних і юридичних осіб:

- а/ за позовними заявами;
- б/ за операціями з цінними паперами;
- в/ за здійснення нотаріальних дій;
- г/ при підписанні угод між підприємствами.

25. Об'єктом плати за землю є:

- а/ сільськогосподарські угіддя;
- б/ землі для потреб промисловості;
- в/ заповідники;
- г/ земельні ділянки, надані громадянам для ведення особистого підсобного господарства.

26. Пені, штрафи, неустойки стягуються:

- а/ при порушенні договірних зобов'язань;
- б/ при недотриманні економічно обґрунтованих пропорцій у розподілі чистого прибутку;
- в/ при несвоєчасному поверненні позичок;
- г/ при порушенні податкового законодавства;

д/ при порушенні принципу самофінансування.

27. Надходження коштів від інвестиційної діяльності забезпечується за рахунок:

а/ дивідендів від довгострокових фінансових інвестицій;

б/ довгострокових фінансових вкладень;

в/ надходження від продажу й оплати векселів;

г/ короткострокових кредитів.

28. Відтік коштів від фінансової діяльності забезпечується за рахунок:

а/ погашення короткострокових кредитів;

б/ оплати векселів;

в/цільового фінансування;

г/довгострокових фінансових вкладень.

29. Відтік коштів від інвестиційної діяльності забезпечується за рахунок:

а/ погашення довгострокових кредитів;

б/ капітальних вкладень на розвиток виробництва;

в/ погашення кредиторської заборгованості;

г/ довгострокових фінансових вкладень;

д/ продажу нематеріальних активів.

30. Приплив коштів за рахунок фінансової діяльності здійснюється за рахунок:

а/ виплати дивідендів;

б/ продажу основних засобів;

в/ надходжень від продажу й оплати векселів;

г/ цільового фінансування;

д/ довгострокових кредитів.

31. Напрямки діяльності, що визначають довгострокову і середньострокову

перспективу використання фінансів - це:

а/ тактика керування фінансами;

б/ організація фінансових відносин;

в/ стратегія керування фінансами;

г/ фінансові інструменти.

32. Невтручання держави в економіку - це основна риса певного типу фінансової

політики, а саме:

а/ класичного;

б/ регулюючого;

в/ планово-директивного.

33. Вибрати правильні висловлення:

а/ основою фінансової системи служать фінанси підприємств;

б/ фінансова система не має єдиного джерела ресурсів усіх ланок;

в/ фінанси суб'єктів, що хазяюють, включають фінансові ресурси державних і колективних суб'єктів;

г/ фінанси мають дві функції: розподільну і контрольну;

д/ фінансисти виділяють не одну концепцію відносно "роботи", що виконується фінансами.

34. Серед достоїнств класичного типу фінансової політики варто виділити:

а/ стимулювання державних витрат;

б/ ефективність податків з погляду механізму їхнього стягування;

в/ простоту системи керування фінансами;

г/ багатоцільове регулювання економіки з боку держави.

35. Серед особливостей фінансового механізму регулюючого типу фінансової політики виділяють:

а/ стимулювання державних витрат, за рахунок яких формується додатковий попит;

б/ законодавче закріплення прибуткового податку по прогресивних ставках з метою вилучення доходів, що використовуються у вигляді заощаджень;

в/ обмеження державних витрат;

г/ вилучення невикористаних відповідно до державного плану фінансових ресурсів підприємств.

36. Прибуток підприємства за звітний період визначається як:

а/ виторг від реалізації продукції за винятком ПДВ і собівартості продукції;
б/ сума скоректованого валового доходу, зменшена на суму валових витрат та амортизаційних відрахувань;

в/ сума скоригованого валового доходу, зменшена на суму валових витрат;
г/ сума валового доходу, зменшена на суму валових витрат та амортизаційних відрахувань.

37. Сутність податку на додаткову вартість (ПДВ) полягає ось у чому:

а/ ПДВ є прямим податком, що сплачується в бюджет за ставкою 20% вартості товару;
б/ ПДВ є непрямим податком, що включається в ціну товару і сплачується в бюджет продавцем товару;

в/ ПДВ є прямим податком, який сплачується в бюджет покупцями товару;
г/ ПДВ є непрямим податком, що включається в ціну товару і сплачується в бюджет покупцями товару.

38. Акцизним податком обкладаються:

а/ обороти від реалізації зроблених в Україні підакцизних товарів шляхом їхнього продажу;

б/ митна вартість імпортованих товарів, придбаних за іноземну валюту;

в/ обороти від реалізації товарів на митній території України;

г/ обороти від реалізації товарів як на митній території України, так і за її межами.

39. Державний збір - грошовий збір, стягнутий державними органами при виконанні ними визначених функцій в інтересах фізичних і юридичних осіб:

а/ за позовними заявами;

б/ за операціями з цінними паперами;

в/ за здійснення нотаріальних дій;

г/ при підписанні угод між підприємствами.

40. Об'єктом плати за землю є:

а/ сільськогосподарські угіддя;

б/ землі для потреб промисловості;

в/ заповідники;

г/ земельні ділянки, надані громадянам для ведення особистого підсобного господарства.

41. Спочатку термін "finansia" означав:

а/ систему грошових відносин між державою і населенням;

б/ грошовий платіж;

в/ фонд коштів;

г/ податкові надходження в бюджет.

42. Посилення ролі фінансів у ринковій економіці виражається так:

а/ ускладнення взаємозв'язку між суб'єктами, що хазяюють;

б/ фінанси перестають бути самостійною сферою грошових відносин;

в/ гроші, виконуючи функцію обігу, стають капіталом;

г/ зниження ролі фінансів на мікрорівні і збільшення їхнього значення на макрорівні.

43. Виділити передумови виникнення фінансів:

а/ глава держави (монарх) став одноосібно розпоряджатися загальнодержавним фондом коштів;

б/ відторгнення монарха від керування скарбницею внаслідок революційних перетворень;

в/ виникли системи державних доходів і витрат;

г/ збори в бюджет здійснювалися у вигляді натуральних податей.

44. Системний характер формування і виконання бюджету означає:

а/ визначений склад і сума державних доходів і витрат;

б/ визначений склад і структура державних доходів і витрат, а також їхнє законодавче закріплення;
в/ законодавче закріплення порядку надходження податків у бюджет;
г/ основні групи видаткової частини бюджету практично не мінялися протягом тривалого часу.

45. Перший етап розвитку фінансів характеризується нерозвиненістю фінансів. Для нього властиві такі риси:

а/ основна маса коштів витрачалася на військові цілі;
б/ обмежена кількість фінансових відносин;
в/ високий ступінь впливу фінансів на економіку;
г/ вузькість фінансової системи;

46. Фінансовий контроль за діяльністю підприємств включає контроль з боку:

а/ держави;
б/ посередницьких фірм;
в/ трастових компаній;
г/ кредитних установ;
д/ акціонерів;
е/ економічних служб підприємства.

47. Органи виконавчої влади України, що здійснюють фінансовий контроль:

а/ Адміністрація Президента України;
б/ Кабінет Міністрів України;
в/ Національний Банк України;
г/ аудиторські фірми;
д/ Контрольно-ревізійне управління.

48. За формою проведення фінансовий контроль буває:

а/ обов'язковим;
б/ попереднім;
в/ ініціативним;
г/ оперативним; д/ бюджетним.

49. За методом проведення виділяють такі види контролю:

а/ аудиторський;
б/ кредитний;
в/ ревізія;
г/ нагляд;
д/ поточний;
е/ обстеження.

50. За сферою фінансової діяльності виділяють такі види контролю:

а/ оперативний;
б/ страховий;
в/ податковий;
г/ валютний;
д/ стратегічний;
е/ аудиторський.

Приклад екзаменаційного білета

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС бакалавр напрям підготовки/ спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»	Кафедра Фінансів _____ 2021-2022 навч. Рік	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни ФІНАНСИ	Затверджую Зав. Кафедри _____ (підпис) Давиденко Н.М. (ПІБ) _____ 2022 р.
Екзаменаційні запитання			
1. Сутність фінансів. Суб'єкти та об'єкти фінансових відносин.			
2. Задача			
Визначити суму податку на прибуток підприємства за 1 квартал 2021 р., якщо відомо, що підприємство зареєстровано платником ПДВ та сплачує податок на прибуток щоквартально. Протягом першого кварталу 2021 р. підприємством були проведені наступні операції:			
№	Господарська операція	Сума (грн)	
1	Закуплено сировину і матеріали які використано для виробництва реалізованої продукції, в т.ч. ПДВ	1 550 000	
2	Відвантажено товари, в т.ч. ПДВ	4 700 000	
3	Фонд заробітної плати	1 283 000	
4	На розрахунковий рахунок отримано кошти від замовника за надання у наступному періоді послуги з перевезення пасажирів автобусом міжбласного сполучення (в т.ч. ПДВ)	125 200	
5	Отримано дивіденди від володіння акціями резидента, платника податку на прибуток	152 000	
6	Придбано паливо для вантажних ТЗ, яке використано у звітному періоді (в т.ч. ПДВ)	482 800	
Тестові завдання різних типів			
1. Активне перестраховання передбачає:			
а) посилення активної діяльності пере страховиків на ринку перестраховання; б) посилення активної діяльності перестраховальників; в) передача ризиків вітчизняних страхових компаній іноземним перестраховикам; г) прийняття іноземних ризиків у перестраховання вітчизняними страховими компаніями.			
2. Державний бюджет стає дефіцитним, якщо:			
а) зростає зовнішній державний борг; б) спостерігається зменшення податкових надходжень та збільшення державних видатків; в) зростають видатки бюджету; г) видатки бюджету підлягають секвеструванню.			
3. Вставте визначення:			
Бюджетна система — _____			
4. У складі фінансової системи виділяють такі підсистеми:			
а) централізовані фінанси; б) державний бюджет; в) децентралізовані фінанси; г) фінанси населення; д) міжнародні фінанси.			
5. До кожного терміну підберіть визначення.			
	Термін		визначення
1	Первинний ринок цінних паперів	А	Похідні фінансові інструменти, вартість яких змінюється при зміні процентної ставки, валютного курсу або іншої базисної змінної.
2	Дериватив	Б	Ринок, де виконуються операції випуску в обіг цінних паперів
3	Портфель цінних паперів	В	Цінні папери, згруповані для обліку за їх типом і призначенням
4	Котирування	Г	Організаційна форма ринку на якому здійснюється торгівля цінними паперами.
5	Фондова біржа	Д	Визначення ринкового курсу цінного паперу
6. Податкові пільги – це:			

- а) податкове вирахування (знижка), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору;
  - б) зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору;
  - в) встановлення зниженої ставки податку та збору;
  - г) звільнення від сплати податку та збору.
- Д) всі відповіді вірні.

7. Вставте пропущений термін.

..... — вид допомоги у грошовій або натуральній формі, що надається із коштів Державного чи місцевого бюджету.

8. Розрахунково-клірингові установи – це суб'єкти, які спеціалізуються на:

- а) зберіганні цінних паперів, обліку прав власності на цінні папери та руху цінних паперів;
- б) веденні реєстру власників іменних цінних паперів;
- в) здійсненні розрахунків, проведенні взаємозаліку за угодами купівлі – продажу цінних паперів;
- г) наданні послуг своїм клієнтам з опрацювання та поширення ринкової інформації про суб'єктів та інструменти фінансового ринку.

9. Розподільча функція фінансів здійснюється з:

- а) первинним розподілом ВВП та НД;
- б) вторинним розподілом (перерозподілом) ВВП та НД;
- в) розподілом та перерозподілом ВВП і НД через фінансову систему;
- г) контролем та перерозподілом ВВП і НД до відповідних фондів.

10. Теорія ефективного попиту ґрунтується на:

- 1) оптимальному портфелі інвестицій;
- 2) співвідношенні сукупного попиту та пропозиції;
- 3) рівновазі між споживанням і виробництвом.

_____ *Давиденко Н.М.*

(підпис)

8. Методи навчання

Методами навчання є способи спільної діяльності й спілкування викладача і здобувачів вищої освіти, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців.

Під час навчального процесу використовуються наступні методи навчання:

- словесні (пояснення, бесіда, дискусія, діалог);
- наочні (демонстрація, ілюстрація, презентація);
- практичні (вправи, задачі, ділові ігри, кейс-метод);
- пояснювально-наочний проблемний виклад;

Застосування методики та технологій дистанційного навчання.

9. Форми контролю

Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» затвердженого вченою радою НУБіП України ВІД від 27.12.2019 р. видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу кожного змістового модуля. Навчальний матеріал дисциплін, які викладаються протягом одного семестру – осіннього чи весняного, поділяється лекторами на два-три змістові модулі.

Проміжна атестація має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу змістового модуля (рейтингова оцінка із змістового модуля), отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи.

Форми та методи проведення проміжної атестації, засвоєння програмного матеріалу змістового модуля розробляються лектором дисципліни і затверджується відповідною кафедрою у вигляді тестування, письмової контрольної роботи, колоквиуму, результату експерименту, що можна оцінити чисельної, розрахункової чи розрахунково-графічної роботи тощо.

Підсумковий контроль з дисципліни «Фінанси» проводиться у формі семестрового екзамену.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу змістового модуля вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Таблиця 1.

Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти і національними оцінками

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

11. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Фінанси» для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», 2021р.

2. Методичні вказівки до семіарських і практичних занять з дисципліни «Фінанси і кредит» для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Київ, 2019. 102с.

2. Електронний курс, доступний на платформі НУБіП України: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=23>

12. Рекомендована література

Базова

1. Давиденко Н. М., Данилевська-Жугунісова О.Є. Підручник Фінанси. К.:ТОВ ЦП Компринт, 2014. 544с.

2. Фінанси: курс для фінансистів. Навч. посібник / за ред. В. І. Оспіщева, К.: Знання, 2008. 562 с.

3. Фінанси: курс для фінансистів. Підручник / за ред. П. Ю. Буряка, О. Б. Жихор К.: Знання, 2016. 528 с.

4. Говорушко Т.А. Фінанси для фінансистів: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2013. 612с.
5. Глущенко А. С. Фінанси: Навчальний посібник/ А. С.Глущенко. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 190 с.
6. Фінанси. Підручник / за ред..С. І. Юрія і В. М. Федосова. 2008. 611 с.
7. Фінанси. Підручник / І.О. Лютий, С.Я. Боринець, З.С. Варналій, та ін.; за ред. д.е.н., проф. І.О. Лютого. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. – 720 с.
8. Ярошевич Н.Б. Фінанси: Навчальний посібник / Н.Б.Ярошевич, І.Ю. Кондрат, М.В.Ливдар- Львів: Видавництво “Простір-М”, 2018. -298с.
9. Фінанси, гроші та кредит : навч. посібник / Н. О. Шпак, Н. Б. Ярошевич, О. Я. Побурко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – 416 с.

Допоміжна література

10. Василик О.Д. Теорія фінансів.: К, 2010.
11. Редзюк Є. В. Порівняльна характеристика темпів економічного зростання та капіталізації фондових бірж світу й України [Текст]/ Е. В. Редзюк // Фінанси України. – 2013 - №7. – с.78-90.
12. Шаров О. М. Криза парадигми світової економічної системи (грошово-валютні аспекти) [Текст]/ О. М. Шаров // Економічний часопис ХХІ. – 2013. -, № 1-2. - с. 49-52.
13. Данілов О.Д., Серебрянський Д.М. Фінанси у запитаннях і відповідях, К.: 2016. 528с.
14. Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г. Національні фінанси: Підручник. – К. : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2017. – 660 с.
15. Кравчук Н.Я., Пруський О.С., Колісник О.Я. Міжнародні фінанси : Навчально-методичний посібник. У 2-х частинах. Частина 1. – Тернопіль : Vector, 2011. – 320 с.
16. Фисун В. І., Ярова Г. М. Страхування. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 232 с.
17. Юхименко П. І., Федосов В. М., Лабезник Л. Л. Теорія фінансів: Підручник/За ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
18. Закон України “Про страхування” від 07.03.1996. №18 зі змінами і доповненнями.
19. Закон України “Банки і банківську діяльність” від 20.03.2001 зі змінами і доповненнями// Закони України .К: 1996. Т. 1.
20. Закон України ”Про цінні папери і фондову біржу” від 18.06.91 №1201-ХІІ/Відомості Верховної Ради України. 1998 № 16.
21. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. К.:” Юридичний світ“ 2011.- 576с.
22. Бюджетний Кодекс України
23. Залєтов О.М. Убезпечення життя: Монографія. К.: Міжнар. агенція"Бізон", 2006. 688 с.
24. Страхування: навч. посіб. / Т.А. Говорушко, В.М. Стецюк; за ред. Т.А. Говорушко. – К.: – Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 328 с.
25. Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації : V Міжнар.науковопрактичн. семінар, 1819 травня 2017 р. м. Львів [матеріали] /; За ред. Сич О.А.: – Львів: ЛНУ, 2017. –194с.
26. Ротова Т. А., Руденко Л. С. Страхування: Навч. посіб. К.: КДТЕУ, 2002. 400 с.
27. Шумелда Я. Страхування: Навч. посіб. для студ. екон. спец. Т.: Джура, 2014. 280 с.
28. Господарський кодекс України. К.: Київ, правда, 2010. 194 с.
29. Закон України "Про об'єднання громадян" Відомості Верховної Ради України. 1992. № 34.
30. Закон України "Про страхування" Відомості Верховної Ради України, 2002. №7.

13. Інформаційні ресурси

Інтернет-ресурси:

1. Верховна Рада України **URL: <http://www.rada.gov.ua.ru>;**
2. Міністерство фінансів України **URL: <http://www.minfin.com.ua>;**
3. Кабінет Міністрів України **URL: <http://www.kmu.gov.ua>;**
4. НБУ **URL: <http://www.bank.gov.ua/>;**
5. Ліга страховиків України **URL: <http://www.uainsur.com/>;**
6. Пенсійний фонд України **URL: <http://www.pfu.gov.ua/>;**
7. Електронний курс: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=23>